

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України Шаповала Романа Володимировича на дисертацію Кравченка Олександра Сергійовича на тему «Адміністративно-правові основи гендерної політики», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації та зв'язок її з науковими програмами, планами, темами. Сьогодні забезпечення рівних прав в Україні реалізується шляхом проведення гендерної політики відповідно до прийнятих планів, програм та концепцій у різноманітних сферах суспільного життя нашої держави. Реалізація такої політики здійснюється за рахунок оптимального розподілу обов'язків між суб'єктами, які наділені відповідними повноваженнями щодо вжиття заходів стосовно недопущення дискримінації, необхідності оперативного реагування на загрозу порушення прав громадян.

Україна намагається ефективно вирішувати певні питання шляхом створення певної кількості суб'єктів, наділяючи їх повноваженнями, що викликає потребу окреслити суб'єктний склад правовідносин із реалізації гендерної політики та зрозуміти функціональне навантаження, яке покладено на них державою щодо реалізації гендерної політики в Україні.

Відповідно, на сам перед, варто визначити, що собою являє поняття «суб'єктний склад правовідносин», його сутність та зміст тощо. Варто вказати, що традиційно до суб'єктного складу правовідносин відносять тих, хто бере участь у відповідних правовідносинах, зокрема особу, групу осіб (громадськість), суб'єкта владних повноважень, державу тощо, яким належить активна роль в процесі реалізації правовідносин, які у нашому випадку складаються у сфері гендерної політики. Саме вказане обумовлює актуальність проведеного Кравченко О.С. дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 р., затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2011 р. № 942, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 04 червня 2015 р. № 509-VII. Дисертація підготовлена в межах запровадження та реалізації Стратегії повернення активів на 2023–2025 рр., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2023 р. № 670-р, та задля забезпечення ефективності здійснення вимог, визначених Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV, Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 р. та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022–2024 рр., затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 р. № 752-р. Дисертацію виконано в межах планів науково-дослідної роботи Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права». Внесок здобувача полягає у встановленні адміністративно-правових основ гендерної політики в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Розглянувши дисертацію, можна зробити висновок, що автор дійсно провів ґрунтовне комплексне наукове дослідження, що відповідає поставленим меті та завданням.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Їх застосування характеризується системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їхнього соціального змісту і юридичної форми, здійснити системний аналіз питання адміністративно-правових основ гендерної політики в Україні. У роботі автор використав систему загальнофілософських, загальнонаукових та

спеціально-наукових методів пізнання.

Досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань вимагає застосування складної сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. На основі застосування аксіологічного підходу встановлено зміст категорії «принципи здійснення гендерної політики», встановлено її функції та значення у розбудові сучасної української держави (підрозділи 1.1, 1.3, 1.4). За допомогою діалектичного методу визначено сутність гендерної рівності, розкрито її мету, вимоги та особливості механізму забезпечення ефективності здійснення гендерної політики (розділ 2). Історико-правовий метод дозволив встановити розвиток нормативно-правового регулювання відносин зі здійснення гендерної рівності. Порівняльно-правовий метод використано для порівняльного аналізу забезпечення гендерної рівності та заборони гендерної дискримінації на міжнародно-правовому та зарубіжному рівнях (підрозділи 1.2, 2.4). Використання законів формальної логіки та її методів дало змогу визначити структурно-логічну схему дослідження, виявити адміністративно-правові основи гендерної політики (підрозділи 1.1, 1.2, 1.4, 2.3, 2.4).

Нормативною базою дослідження є Конституція України, чинне законодавство України про гендерну рівність, законодавство зарубіжних країн (Швейцарської Конфедерації, Канади, Сполучених Штатів Америки, Французької Республіки та ін.) та судова практика (ЄСПЛ та національних судів).

Емпіричною базою дослідження виступають дані, отримані під час аналізу й узагальнення чинного законодавства України, законодавства зарубіжних країн, теоретичні праці, судова практика та дані аналітичних досліджень незалежних організацій та установ (World Economic Forum, Freedom House, La Strada, Центру Разумкова, Харківської правозахисної групи, Української Гельсінської спілки з прав людини та ін.).

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації

підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини адміністративного права та процесу, але й їх практичним значенням на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується питань адміністративно-правових основ гендерної політики в Україні.

Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими **наукової новизни** дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на деяких з них.

Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, у якій на основі аналізу теорії і практики реалізації положень національного та міжнародного права розкрито адміністративно-правові основи гендерної політики, обґрунтовано низку концептуальних понять, теоретичних положень, практичних рекомендацій щодо вдосконалення реалізації гендерної політики в Україні. На основі проведеного дослідження сформульовано нові положення, які можна розглядати як внесок у розвиток адміністративного права України та які є важливими для правотворчої та правозахисної діяльності. Зокрема:

уперше:

–обґрунтовано необхідність розуміння принципу гендерної рівності як регулятора суспільних відносин, що є водночас як засадами правового регулювання, так і базисом для здійснення політики соціально-економічного розвитку громади, досягнення якого є безумовним імперативом;

–на підставі аналізу досвіду зарубіжних країн обґрунтовано необхідність запровадження до національного правового процесу не лише категорії «гендерна рівність», а і категорії «гендерна справедливість»;

–обґрунтована доцільність у національному законодавстві розробити положення про обов'язковість призначення радників та радниць з гендерних питань у всіх сферах соціально-економічного та політичного життя держави;

удосконалено:

–розуміння системи спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики, до яких віднесено такі: забезпечення соціального добробуту; забезпечення рівності осіб незалежно від статі та соціальної ролі у суспільстві; створення рівноправних умов для здобуття освіти та професійного розвитку; рівні доступ та можливості до здійснення громадських та політичних прав особи; принцип соціальної стійкості; принцип соціальної співмірності та відповідальності;

–підходи до класифікації суб'єктів правовідносин із реалізації гендерної політики, до яких віднесено: органи виконавчої влади; державні органи, які не належать до жодної з гілок влади та наділені окремими функціями органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; органи місцевого самоврядування, які здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; юридичні особи публічного права, які на підставі делегованих повноважень здійснюють окремі функції органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; приватні особи (фізичні особи та юридичні особи приватного права), які на підставі делегованих повноважень здійснюють окремі функції органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; організації громадянського суспільства та їх коаліції, платформи, об'єднання; міжнародні організації;

дістали подальшої наукової розробки:

–розуміння системи проблем нормативно-правового регулювання здійснення гендерної політики в Україні, до яких віднесено: низьку ефективність реалізації та практики правозастосування гендерно-правової експертизи законопроектів; низьку ефективність дії нормативних та організаційних

механізмів забезпечення не лише механізмів гендерної рівності, але і гендерної справедливості;

юридичні гарантії ефективності реалізації гендерної політики в Україні являють собою певну систему засобів, спрямованих на утвердження у суспільстві гармонійного стану, узгодженості, злагоди, єдності, консенсусу між суб'єктами правовідносин із реалізації гендерної політики на всіх рівнях з метою ефективної реалізації, охорони та захисту права рівності.

Висновки та пропозиції проведеної роботи можуть бути основою для подальших наукових досліджень із відповідної проблематики. Результати дисертаційного дослідження можуть стати основою для вдосконалення нормотворчої та правозастосовної діяльності. Є обґрунтованим та доцільним використання основних результатів дисертаційного дослідження в процесі викладання студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративне право України», «Права людини» та ін., підготовки підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідного навчального курсу, а також статей і наукових повідомлень.

Переходячи до оцінки основних положень і висновків дисертації, варто зазначити, що в роботі порушені нерозроблені раніше наукові та практичні задачі, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд пропозицій. З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому способі розв'язання конкретних теоретико-правових питань.

Слід відмітити, що дисертантом власні висновки побудовано не лише на підставі аналітики наукових та нормативно-правових джерел, а й з урахуванням судової практики, статистичних даних та показників Єдиного реєстру судових рішень.

У роботі містяться й інші слушні положення, висновки та пропозиції.

Основні наукові результати дисертації відображено у 7 наукових працях, серед яких 3 наукові статті опубліковані в юридичних фахових виданнях України,

затверджених МОН України, 1 наукова праця – в іноземному фаховому виданні, та 3 тези доповідей на міжнародних науково-практичних заходах

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Оформлення дисертаційної роботи зауважень не викликає.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Кравченко О.С. написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Кравченко О.С., водночас вважаю за необхідне звернути увагу на питання, які могли б слугувати предметом дискусії та обговорення при захисті дисертаційної роботи:

1. У першому розділі роботи автор досліджує питання гендерної політики як об'єкта адміністративно-правового регулювання та значну увагу приділяє визначення сутності та змісту гендерної політики, проте питання історичного розвитку названої категорії залишаються поза увагою автора.

2. Дисертант обґрунтовує, що юридичні гарантії ефективності реалізації гендерної політики в Україні являють собою певну систему засобів, спрямованих на утвердження в суспільстві гармонійного стану, узгодженості, злагоди, єдності, консенсусу між суб'єктами правовідносин із реалізації гендерної політики на всіх рівнях з метою ефективної реалізації, охорони та захисту права рівності. Утім під час прилюдного захисту бажано розкрити питання механізмів, здатних забезпечити реалізацію національної гендерної політики.

3. Автором обґрунтована доцільність в національному законодавстві розробити положення про обов'язковість призначення радників та радниць з гендерних питань у всіх сферах соціально-економічного та політичного життя держави. Проте пропозицій щодо удосконалення цієї сфери не надано.

Проте, наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка має самостійний і творчий характер,

наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань насамперед характеризує актуальність і складність теми дослідження та власний підхід дисертанта до їх розгляду. В дослідженні авторові вдалося досягти поставленої мети.

Дозволяє зробити висновок про те, що дисертація **на тему «Адміністративно-правові основи гендерної політики»** є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для розвитку адміністративно-правової науки та науки адміністративного процесу, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною значущістю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – **Кравченко Олександр Сергійович** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Шаповал Р.В.

Підпис	<i>Шаповала Р.В.</i>
Засвідчую	<i>Р.В.</i>
Нач.ВК	<i>Робітний лист</i>
"_____ р.	